

Big Brother?

Auteur(s):

Butter, F.A.G. den
Vrije Universiteit en WRR.

Verschenen in:

ESB, 84e jaargang, nr. 4235, pagina 933, 17 december 1999

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

In een ver verleden maakte ik mijn landrover-expedities door de Sahara met het Engelse Minitrek. Deze pioniers in avontuurlijke groepsreizen gingen failliet toen de overstap van een stel vrijgevochten jongens naar een professionele organisatie gemaakt moest worden. Bij de financiële afhandeling van het faillissement bleek er nog maar weinig van waarde te zijn: de landrovers en ook het ameublement in het gehuurde kantoorje waren volledig afgeschreven. Opmerkelijkwijs vertegenwoordigde alleen de adreslijst met deelnemers aan deze reizen een aanzienlijke waarde. Het ging hier immers om adressen van een gerichte doelgroep in een interessant marktsegment. Hoe interessant blijkt uit de successen van de professionele opvolgers van Minitrek, zoals Penn Overland en Explorer in Engeland en Sindbad en Baobab in ons land.

In de huidige door informatisering gedreven maatschappij vertegenwoordigen gegevens over persoonlijke kenmerken en voorkeuren een steeds groter commercieel belang. Op allerhande slinkse en minder slinkse manieren wordt, bijvoorbeeld via spaarsystemen, gepoogd om gegevensbestanden op te bouwen waarmee de marketing van producten en diensten zich op de specifieke doelgroepen kan richten. De houding van de Nederlanders bij het verstrekken van dit soort persoonlijke gegevens is nogal tweeslachtig. Aan de ene kant is er sprake van flink wat naïviteit, zoals gebleken is bij het spaarsysteem van de air miles. Een enkeling beleeft er zelfs genoeg aan om op internet zijn hele levenswandel open en soms ook bloot te leggen. Aan de andere kant wordt er vaak sterk aan het behoud van privacy gehecht. Als uitvloeisel daarvan is het gebruik van persoonsgegevens via de nieuwe wet Bescherming Persoonsgegevens aan strenge regels gebonden. Ook is er veel publiciteit en beroering ontstaan toen de Algemene Rekenkamer ontdekte dat de Belastingdienst slordig met de aan hem toevertrouwde gegevens zou zijn omgegaan.

Dit dilemma tussen de bescherming van de privacy en de beschikbaarheid van goede gegevens worden steeds groter. Goede gegevens zijn immers niet alleen van belang voor de commercie maar ook voor het sociaal-economisch beleid en voor het wetenschappelijk onderzoek dat dit beleid ondersteunt. Vanuit de wetenschap wordt terecht en bij voortduring aangedrongen op betere gegevensbestanden, zeker nu de reken capaciteit van de moderne computers koppeling van omvangrijke gegevensbestanden mogelijk maakt. Daarbij vindt bovendien de analyse op macroniveau steeds vaker op basis van microbestanden plaats.

De commerciële behoefte aan gegevens zit deze gegevensbehoefte vanuit het maatschappelijk perspectief behoorlijk in de weg. Zo is de respons op de enquêtes van het CBS nogal laag. Wellicht heeft dat te maken met de steeds hogere frequentie waarmee wij met allerlei schriftelijke en telefonische enquêtes voor commerciële doeleinden worden lastig gevallen. Nu wordt dit probleem van de lage respons door het CBS deels ondervangen door het aanboren van andere bronnen (administraties en registraties) en het koppelen op grote schaal van gegevens over personen. Een voorbeeld hiervan is het Sociaal-Statistisch Bestand (SSB) waarin de informatie die het CBS over personen heeft uit registraties en enquêtes op microniveau wordt gecombineerd. Eén van de doelstellingen het SSB is dat ermee kan worden voldaan aan de richtlijnen die Eurostat voor de volkstelling van 2001 heeft opgesteld¹. Omdat het om privacygevoelige informatie gaat is bij het aanmaken, de toegang en het gebruik van het SSB vanzelfsprekend ruime aandacht besteed aan de beveiliging van de bestanden.

Toch is hier sprake van een problematiek die merkwaardigerwijs nooit goed vanuit een welvaartstheoretisch-economisch gezichtspunt is geanalyseerd. Het verzamelen van gegevens voor de officiële statistieken brengt een welvaartsvoordeel met zich mee vanwege de betere wetenschappelijke beleidsonderbouwing die de gegevens mogelijk maken. Daarmee hebben deze gegevens het karakter van een publiek goed. Indien de overmaat aan enquêtes voor commerciële doeleinden inderdaad het verzamelen van de beleidsstatistieken belemmert, brengt dit commerciële handelen dus negatieve externe effecten met zich mee. Meer in het algemeen betekent het een welvaartsnadeel wanneer het verzamelen van statistische gegevens ten koste gaat van de perceptie die de burgers hebben over de wijze waarop de privacy wordt gegarandeerd. Het welvaartsoptimum hangt dan enerzijds af van de preferenties voor de privacy en anderszijds van de doelmatigheid waarmee de gegevens in het beleid worden gebruikt. Wanneer de informatisering zowel een versoepeling teweeg zou brengen in de preferenties voor privacy als een verbetering van de doelmatigheid van de kwantitatieve analyse, kan dat een belangrijke impuls voor de statistiek-verzameling zijn. En voor Orwell's doembeeld hoeven we ook dan echt niet bang te zijn

¹ K. Arts en E. van Lith, Een nieuwe weg voor statistieken over personen: het Sociaal-Statistisch Bestand, *CBS Sociaal-Economische Maandstatistiek*, september 1999, blz. 22-29.

